

Nr 261.

Av herr **Johansson, Johan Peter**, *angående tillfällig löneförbättring åt lärare vid folk- och småskolor samt högre folkskolor.*

Genom motion nr 53 har undertecknad hemställt, att riksdagen må för budgetåret 1925—1926 bevilja lärare vid folk- och småskolor samt högre folkskolor en tillfällig löneförbättring i den omfattning, som kan befinnas skälig i jämförelse med vad som kommer att i motsvarande fall beviljas andra lärargrupper, vilka erhöilo sin löneroglering år 1918, dock högst med vissa i motionen nämnda belopp.

I motionen angavs att, sedan Kungl. Maj:t avlätit propositioner angående tillfällig löneförbättring under budgetåret 1925—1926 för viss personal inom den civila statsförvaltningen samt angående anslag till de kommunala mellanskolorna, de grunder skulle närmare preciseras, efter vilka tillfällig löneförbättring åt i motionen avsedda lärare skulle kunna utgå. Då nu sagda propositioner till riksdagen avgivits, får jag i det berörda ärendet ytterligare anföra följande.

Den löneroglering, som nu gäller för lärarna vid de allmänna läroverken, högre lärarinneseminariet, folkskoleseminarierna, folk- och småskolorna, de högre folkskolorna och de kommunala mellanskolorna, fastställdes av statsmakterna år 1918.

På grund av motioner i bägge kamrarna beviljade 1919 års riksdag för år 1919 tillfällig löneförbättring åt lärarna vid de allmänna läroverken, högre lärarinneseminariet och folkskoleseminarierna ävensom åt lärarna vid de tekniska elementarskolorna, de tekniska fackskolorna och de tekniska gymnasierna (riksdagens skrivelse nr 215).

På Kungl. Maj:ts propositioner ha de följande riksdagarna jämväl beviljat tillfällig löneförbättring åt nämnda lärargrupper. Riksdagen beslöt därjämte år 1924, i anledning av väckta motioner, hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte efter verkställd utredning taga under övrigående möjligheterna att, för den händelse en definitiv löneroglering för lärarna vid allmänna läroverken och annan med dem jämförlig personal icke inom den närmaste tiden kan genomföras, bereda ökad tillfällig löneförbättring åt nämnda personal samt för riksdagen framlägga det förslag i ämnet, vartill utredningen kan giva anledning.

Vad vidkommer lärarna vid de kommunala mellanskolorna föreslog Kungl. Maj:t i proposition, nr 391, till 1920 års riksdag, att tillfällig löneförbättring måtte utgå även för dem. Statsutskottet avstyrkte propositionen, men

riksdagen biföll likväl densamma. (Riksdagens skrivelse nr 425.) På framställning av Kungl. Maj:t har riksdagen jämväl för följande år fattat liknande beslut.

Av det sålunda anförda framgår, att de statsanställda lärare, som genom 1918 års riksdags beslut fingo sina löner reglerade, alltifrån år 1919 kommit i åtnjutande av tillfällig löneförbättring, och att av de kommunalt anställda lärare, vilka genom samma riksdagsbeslut erhöilo lönerreglering, lärarna vid kommunala mellanskolor fr. o. m. år 1920 beviljats tillfällig löneförbättring.

Som förut nämnts, fingo jämväl lärarna vid folk- och småskolor sin lönerreglering fastställd genom riksdagsbeslutet år 1918. Vid denna lönerreglering bestämdes lönerna för samtliga kommunalt anställda lärare efter fullt enahanda grunder. Denna likformighet ifråga om avlöningsgrunderna blev emellertid rubbad genom att riksdagen, som förut angivits, på Kungl. Maj:ts förslag år 1920 beviljade lärarepersonalen vid de kommunala mellanskolorna en tillfällig löneförbättring.

I anledning av från skolöverstyrelsen och från styrelserna för flera lärarorganisationer till Kungl. Maj:t ingivna framställningar angående tillfällig löneförbättring tillkallade chefen för ecklesiastikdepartementet enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 19 november 1920 särskilda sakkunniga för att biträda med utredning av vissa frågor rörande avlöning åt lärare vid kommunala läroanstalter med statsunderstöd. I sitt den 20 december samma år avgivna betänkande angående tillfällig löneförbättring åt kommunalanställda lärare framhöilo de sakkunniga, hurusom statsutskottet avstyrkte det av Kungl. Maj:t till 1920 års riksdag framlagda förslaget om tillfällig löneförbättring åt lärare vid kommunala mellanskolor med hänvisning därtill, att vid 1918 års riksdag avlöningsförhållandena reglerades för en hel del kommunala läroanstalter, däribland de kommunala mellanskolorna, efter vissa enhetliga grunder, och att de avlöningsbelopp, som fastställdes för olika skolor, kommo att stå i viss proportion till varandra. Det hade vidare synts utskottet uppenbart, att genom ett beslut om tillfällig löneförbättring till ett slag av dessa skolor förenämnda lönesystem skulle rubbas, och att ett bifall till förslaget skulle kunna medföra konsekvenser av vittgående beskaffenhet.

De sakkunniga påvisade vidare, att den beslutade löneförbättringen åt lärare vid kommunala mellanskolor och vissa jämförliga statsanställda lärare ställts i en bestämd och i allt väsentligt lika relation till den för ifrågasvarande lärarkategorier fastställda begynnelseavlöningen. I denna omständighet ansågo sig de sakkunniga icke kunna finna annat, än att riksdagen, med frånträdande av sin tidigare uttalade mening, i och med genomförandet av sitt beslut om tillämpning av nämnda likställighetsprincip beträffande vissa statsanställda och kommunalt anställda lärargrupper genom den tillfälliga löneförbättringens utmätande efter likartade grunder och i samma förhållande till för dem bestämda fasta avlöningsbelopp, velat giva uttryck åt den uppfattningen, att såväl de kommunalt som statligt anställda lärarna fått sina löner reglerade från samma utgångspunkter samt att riksdagen

jämväl förklarar sig beredd att taga de konsekvenser, som statsutskottet i sitt förberörda utlåtande förklarar skola följa med ett bifall till förslaget om tillfällig löneförbättring åt kommunala mellanskolans lärare. Dessa av statsutskottet framhållna konsekvenser »av vittgående beskaffenhet» kunde uppenbarligen i det anförda sammanhanget icke betyda annat, än att utskottet för sin del funnit det riktigt, att med beviljandet av tillfällig löneförbättring åt en grupp kommunalt anställda lärare även övriga grupper av sådana lärare, vilka fått sina löner reglerade efter enahanda grunder, borde komma i åtnjutande av samma förmån.

Enligt det framlagda huvudförslaget — det såsom alternativ I betecknade — hemställde de sakkunniga, att tillfällig löneförbättring under år 1921 måtte utgå till folk- och småskolans samt högre folkskolans lärare enligt följande grunder:

till ordinarie manlig lärare vid folkskola med 530 kronor, till ordinarie kvinnlig lärare vid folkskola med 470 kronor, till extra ordinarie och vikarierande manlig lärare med 430 kronor samt till extra ordinarie och vikarierande kvinnlig lärare med 370 kronor;

till ordinarie och fast anställd lärare vid småskola med 330 kronor och till extra ordinarie och vikarierande lärare vid småskola med 280 kronor;

till ordinarie manlig ämneslärare vid högre folkskolor med 750 kronor, till ordinarie kvinnlig ämneslärare vid högre folkskolor med 650 kronor, till extra ordinarie och vikarierande manlig ämneslärare med full tjänstgöring vid högre folkskolor med 650 kronor samt till kvinnlig sådan lärare med 600 kronor. De för högre folkskolornas lärare ifrågasatta beloppen voro lika med vad som av de sakkunniga föreslagits för motsvarande grupper av kommunala mellanskolornas lärarpersonal.

Över de sakkunnigas betänkande och förslag infordrades utlåtande av den av Kungl. Maj:t den 3 december 1920 tillsatta kommittén för verkställande av utredning och avgivande av förslag rörande ny definitiv löne reglering för befattningshavare vid rikets allmänna läroverk samt vid folk- och småskolor m. fl. läroanstalter, eller den s. k. lärarnas lönekommitté. Fyra av kommitténs ledamöter avstyrkte förslaget om den tillfälliga löneförbättringen under framhållande av att en sådan åtgärd kunde verka föregripande på de arbeten, kommittén hade för händer. Emot detta beslut reserverade sig de tre övriga kommittéledamöterna och uttalade, att de med hänsyn därtill, att det till kommittén remitterade sakkunnigeutlåtandets alternativ I innehöll ett förslag, som så långt det då vore möjligt tillfredsställde kravet på nämnda likställighet mellan kommunalt och statligt anställda lärare och syntes i övrigt rättvist avvägt, för sin del ansett, att kommittén bort tillstyrka detta förslag.

Någon proposition om tillfällig löneförbättring åt kommunalt anställda lärare — med undantag allt fortfarande för de kommunala mellanskolornas — har efter avgivandet av de sakkunnigas betänkande icke förelagts riksdagen. Vid ärendets föredragning inför Kungl. Maj:t år 1921 anförde chefen för

finansdepartementet såsom skäl utöver de ekonomiska konsekvenserna, som skulle följa med en tillfällig löneförbättring, att en dylik åtgärd, på sätt majoriteten inom lärarnas lönekommitté uttalat, kunde komma att visa sig hinderlig vid fattande av definitiv ståndpunkt till de frågor, kommittén fått sig förelagda till lösning.

Med anledning därav uttalade chefen för ecklesiastikdepartementet sin avvikande mening till statsrådsprotokollet och yttrade bland annat: »Även beträffande lärarna vid förut omförmälda slag av kommunala läroanstalter med statsunderstöd, i främsta rummet folk- och småskolor, kan jag ej annat än finna de framkomna svårigheterna för ett dylikt föregripande ej fullt motiverade. Det synes mig nämligen icke hava varit omöjligt att tillmäta löneförbättring åt nu ifrågavarande befattningshavare med sådana belopp, att faran för ett dylikt föregripande helt avlägsnats.» På grund därav ansåg departementschefen, att förslag om tillfällig löneförbättring åt samtliga kommunalt anställda lärare, med lämpligt avvägda belopp, bort föreläggas riksdagen. (Kungl. Maj:ts proposition nr 236.)

Det må i detta sammanhang påpekas, att, när vid föredragningen år 1922 inför Kungl. Maj:t av från skolöverstyrelsen och centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskollärareförening inkomna framställningar i ärendet finansministern alltfört icke ansåg sig kunna tillstyrka förslag till riksdagen om tillfällig löneförbättring åt lärarna vid folk- och småskolor samt högre folkskolor, chefen för ecklesiastikdepartementet anförde till statsrådsprotokollet: »Vad beträffar förut omförmälda framställningar rörande beredande av tillfällig löneförbättring åt lärare vid folk- och småskolor samt åt lärare vid högre folkskolor, anser jag det vara i hög grad önskvärt, att förslag i sådant hänseende kunde föreläggas riksdagen. Vad chefen för finansdepartementet nyss anført i fråga om de ekonomiska möjligheterna av ett dylikt förslags realiserande har emellertid föranlett mig att icke nu påkalla avlättande till riksdagen av någon framställning med angiven innebörd.» (Kungl. Maj:ts proposition nr 126.) Ett liknande anförande hade chefen för ecklesiastikdepartementet till 1923 års statsrådsprotokoll (Kungl. Maj:ts proposition nr 67).

Den förut omnämnda utredningen rörande definitiv lönereglering för här ifrågavarande befattningshavare slutfördes av lärarnas lönekommitté den 15 augusti 1923. Det avgivna betänkandet har sedermera varit remitterat till vederbörande myndigheter för avgivande av yttrande. Enligt vad chefen för ecklesiastikdepartementet anført till statsrådsprotokollet har det icke varit möjligt till innevarande års riksdag framlägga förslag i frågan.

Det är givetvis icke möjligt att här utförligare redogöra för det förslag, som lärarnas lönekommitté framlagt. Allenast följande må framhållas.

Kommittén har sålunda föreslagit, att det s. k. kommunikationsverkens lönesystem måtte vinna sin tillämpning även för befattningshavarna vid de läroanstalter, vilka utredningen gällt. Enligt kommitténs uppfattning har »den verksamhet och det arbete, som lärare av olika slag utöva i samhällets

och det allmännas tjänst, av ålder underskattats i förhållande till de funktioner, som inom andra samhällslivets områden verka i det allmännas intressen. Till följd härav hava också lärarkårerna sedant gammalt kommit att intaga en i förhållande till andra statstjänstemannagrupper i ekonomiskt hänseende tillbakasatt ställning.» Med dessa utgångspunkter har kommittén funnit sig böra föreslå väsentliga löneförhöjningar för lärarkårerna.

Då sålunda det berättigade i kravet på en lönereglering för bl. a. folk- och småskolans samt högre folkskolans lärare måste anses ådagalagt, måste det förefalla skäligt och rimligt, att förenämnda lärare icke längre skola gå miste om den tillfälliga löneförbättring, som sedan en följd av år utgått till andra motsvarande lärarkårer.

Det har i det föregående uppgivits, till vilka belopp 1920 års sakkunniga ansågo den tillfälliga löneförbättringen böra uppgå. Vad lärarnas lönekommitté anfört beträffande en blivande lönereglering, visar, att tillfällig löneförbättring i enlighet med de sakkunnigas förslag kan åt de berörda lärarkårerna beviljas, utan att ett föregripande av statsmakternas fria prövning av den blivande löneregleringen kan anses ha förekommit. Med hänsyn likväl till vad i Kungl. Maj:ts proposition nr 200 hemställts beträffande tillfällig löneförbättring åt lärare vid allmänt läroverk m. fl. anser jag mig nu böra stanna vid att som tillfällig löneförbättring för lärare vid folk- och småskolor ifrågasätta följande belopp: för ordinarie manlig folkskollärare 500 kronor, för ordinarie kvinnlig folkskollärare 425 kronor, för ordinarie lärare vid småskola 300 kronor, för extra ordinarie och vikarierande manlig folkskollärare 375 kronor, för extra ordinarie och vikarierande kvinnlig folkskollärare 325 kronor och för extra ordinarie och vikarierande lärare vid småskola 225 kronor.

De föreslagna beloppen för tillfällig löneförbättring hava valts med hänsyn till ortsgruppen A och antagas komma att utgå med samma belopp för samtliga ortsgrupper. Det är självfallet, att om ingen överkompensation inträder för lärare tillhörande ortsgruppen A, är det uteslutet, att sådan kan inträffa för övriga ortsgrupper. För att något belysa denna sak må följande redogörelse lämnas:

I sitt underdåniga utlåtande den 30 september 1924 över lärarnas lönekommittés betänkande föreslår skolöverstyrelsen, att folkskolans lärare inordnas i de olika lönegraderna på följande sätt:

manlig ordinarie folkskollärare i lönegraden A 10,
 kvinnlig » » » » B 11 a,

lärare vid småskola ävensom lärare vid mindre folkskola och biträdande lärare vid folkskola, vilken blivit anställd tillsvidare, i lönegraden B 5 a,
 extra ordinarie eller vikarierande manlig folkskollärare i lönegraden A 9,
 extra ordinarie eller vikarierande kvinnlig folkskollärare i lönegraden B 10,
 extra ordinarie eller vikarierande lärare vid småskola ävensom lärare vid mindre folkskola och biträdande lärare vid folkskola, vilken blivit anställd på viss tid, i lönegraden B 2.

Värdet av naturaförmånerna skulle enligt överstyrelsens beräkningssätt antagas utgöra för de 5 första av ovannämnda kategorier skillnaden mellan avlöningsbeloppen i respektive lönegraderna A 10 och A 8, B 11 a och B 9, B 5 a och B 4 a, A 9 och A 7 samt B 10 och B 8. Om man tager medelvärdet av skillnaden mellan avlöningsbeloppen i de 5 löneklasser, som var och en av ovannämnda lönegrader omfatta, finner man följande värden på naturaförmånerna för ortgruppen A:

för manlig ordinarie folkskollärare	kronor 582:—
» kvinnlig » »	» 504:—
» ordinarie lärare vid småskola m. fl.	» 228: 60
» extra ordinarie och vikarierande manlig folkskollärare....	» 546:—
» » » » » kvinnlig »	» 474:—
» » » » » lärare vid småskola m. fl. »	» 200:—

Det sista beloppet har föreslagits med hänsyn till motsvarande belopp för ordinarie lärare vid småskola.

Dyrtidstillägg antages komma att utgå på den tillfälliga löneförbättringen i dess helhet. Det underlag, på vilket dyrtidstillägget för närvarande beräknas, skulle alltså komma att ökas med den i det föregående föreslagna tillfälliga löneförbättringen. Om det här föreslagna avlöningstillägget beviljas, kommer alltså den totala löneinkomsten, ifall man räknar med det för sista kvartalet år 1924 gällande indextalet, att utgöra lönen + avlöningstillägget + 37 procent av dyrtidsunderlaget + värdet av naturaförmåner.

Om den av skolöverstyrelsen förordade löneregleringen tänkes hava varit genomförd, kunna de underlag, å vilka dyrtidsbeloppen skulle utgå, antagas komma att utgöra 90 procent av kvinnlig lärares lön i lägsta löneklassen, ökade i förekommande fall med skillnaden mellan manlig och kvinnlig lärares lön samt förhöjningen för de särskilda löneklasserna. Samtliga löneförmåner skulle, om löneregleringen varit genomförd, hava, under ovan angiven förutsättning om indextalet, uppgått till lönen + 19 procent av det nya dyrtidsunderlaget.

Enligt nu gällande bestämmelser kan vederbörande komma i åtnjutande av ålderstillägg efter 5, 10 och 15 år. Om löneregleringen vore genomförd, sker uppflyttningen i högre löneklass efter 3, 6, 9 och 12 år. På grundval av här nu angivna förutsättningar upptages i följande tabell för olika tjänstår *skillnaden i de totala avlöningsförmånerna* å ena sidan, om löneregleringen varit genomförd, och å andra sidan med nuvarande löner med tillfällig löneförbättring:

Tjänstår	Skillnad i löneförmåner för					
	Ordinarie folkskollärare		Ordinarie småskollärare m. fl.	Extra ordinarie och vikarierande folkskollärare		Extra ordinarie och vikarierande småskollärare m. fl.
	Manlig Kronor	Kvinnlig Kronor		Manlig Kronor	Kvinnlig Kronor	
1—3	575	337	227	962	791	161
4 o. 5	932	658	355	—	—	—
6	521	384	150	—	—	—
7—9	878	705	278	—	—	—
10	1,235	1,027	443	—	—	—
11 o. 12	824	753	237	—	—	—
13—15	1,181	1,074	401	—	—	—
16 o. följ.	770	800	196	—	—	—

Man finner alltså, att med de föreslagna beloppen av tillfällig löneförbättring förefinnes en ganska bred marginal på alla punkter. I själva verket skulle, såsom en överslagsberäkning givit vid handen, med det värde på kostnadsindex, varmed här räknats, den tillfälliga löneförbättringen kunnat uppgå till följande maximibelopp:

för ordinarie manlig folkskollärare	kronor	879
» » kvinnlig »	»	705
» extra ordinarie och vikarierande manlig folkskollärare ..	»	1,077
» » » » kvinnlig »	»	902
» ordinarie lärare vid småskola m. fl.	»	409
» extra ordinarie och vikarierande lärare vid småskola m. fl.	»	257

I sin underdåniga framställning den 22 november 1924 rörande tillfällig löneförbättring åt viss lärarpersonal har skolöverstyrelsen anfört, att även de högre folkskolornas lärare böra komma i åtnjutande av tillfällig löneförbättring, därest icke definitiv lönereglering kommer till stånd. Som förslaget till lönereglering gör avlöningen beroende *dels* av den högre folkskolans beskaffenhet (fyraårig eller yrkesbetonad å ena sidan eller treårig allmän å den andra) *dels* även av lärarkompetensen, kommer överstyrelsens hemställan om tillfällig löneförbättring, som till sin storlek även är beroende på dyrorten, att röra sig med olika kategorier av lärare. Då det här föreliggande förslaget icke tager hänsyn till ortsgupperingen, torde icke tillräckligt vägande skäl kunna anföras för att fastställa olika belopp för lärare med och utan adjunktskompetens eller olika belopp för olika slag av skolor, såvida det föreslagna beloppet väljes så, att överkompensation icke kommer att äga rum.

Som tillfällig löneförbättring föreslås 600 kronor för manlig och 500 kronor för kvinnlig ordinarie ämneslärare samt beträffande extra ordinarie och vikarierande 500 kronor för manlig och 450 kronor för kvinnlig ämneslärare med full tjänstgöring. För timplärare torde den tillfälliga löneförbättringen böra utgöra 15 procent av nu utgående avlöning med ett maximum av 470 kronor för manlig och 420 kronor för kvinnlig lärare.

Värdet av naturaförmånerna har av överstyrelsen beräknats för manlig ämneslärare å A-ort till 795, 750 och 519 kronor, allteftersom fråga är om olika slag av högre folkskolor och för kvinnlig ämneslärare å A-ort till respektive 563, 548 och 405 kronor.

Då det nu gäller att avgöra, huruvida med den här föreslagna tillfälliga löneförbättringen överkompensation skulle inträda eller icke, är det tillräckligt att räkna med den lärarekategori, för vilken löneregleringsförslaget innebär de lägsta löneförmånerna, d. v. s. ämneslärare utan adjunktskompetens vid 1—3-klassig allmän högre folkskola. Ifrågavarande lärare skulle komma att placeras i lönegraderna A 13 och B 13 respektive, för vilka värdet av naturaförmånerna i ortsgrupp A beräknats till 519 kronor för manlig och 405 kronor för kvinnlig lärare. Förfar man analogt med vad förut anförts beträffande folkskolans lärare, finner man nedanstående värden på *skillnaden* mellan å ena sidan summan av lön och dyrtidstillägg, om löneregleringen varit genomförd, och å andra sidan summan av nuvarande lön, föreslagen tillfällig löneförbättring, dyrtidstillägg och naturaförmånernas värde.

T j ä n s t å r	Skillnad i löneförmåner för	
	manlig lärare kronor	kvinnlig lärare kronor
1—3	972	615
4 och 5	1,396	931
6	848	520
7—9	1,271	836
10	1,766	1,153
11—15	1,218	742
16 och följande.....	670	331

Den i det föregående föreslagna tillfälliga löneförbättringen för den högre folkskolans lärare skulle alltså icke komma att medföra överkompensation.

Undertecknad får alltså hemställa,

att riksdagen må
dels medgiva, att tillfällig löneförbättring må för tiden 1 juli 1925—30 juni 1926 utgå till lärare vid folk- och småskolor samt högre folkskolor med följande belopp:

till ordinarie manlig folkskollärare 500 kronor, till ordinarie kvinnlig folkskollärare 425 kronor, till ordinarie lärare vid småskola 300 kronor, till extra ordinarie och vikarierande manlig folkskollärare 375 kronor, till extra ordinarie och vikarierande kvinnlig folkskollärare 325 kronor, till extra ordinarie och vikarierande lärare vid småskola 225 kronor, till ordinarie manlig ämneslärare vid högre folkskola 600 kronor, till ordinarie kvinnlig ämneslärare vid högre folkskola 500 kronor, till extra ordinarie och vikarierande manlig ämneslärare med full tjänstgöring vid högre folkskola 500 kronor, till extra ordinarie och vikarierande kvinnlig ämneslärare med full tjänstgöring vid högre folkskola 450 kronor och för timlärare vid högre folkskola 15 procent av nu utgående avlöning med ett maximum av 470 kronor för manlig och 420 kronor för kvinnlig lärare;

dels ock för ändamålet anvisa för budgetåret 1925—1926 behöfligt extra förslagsanslag.

Stockholm den 1. april 1925.

J. P. Johansson.